

Restaurátorský záměr

Sousoší Nejsvětější Trojice v Pěkově

Lucie Truněčková
Česká Čermná194
54921 Česká Čermná
Tel: 774518493
[**TrunekovaLucie@emil.cz**](mailto:TrunekovaLucie@emil.cz)

1 Obsah

2	Data památky.....	2
1.1	Údaje o památce:	2
1.2	Lokalizace památky.....	2
1.3	Údaje o restaurátorské akci.....	2
2	Úvod.....	3
3	Kulturně historický průzkum	3
3.1	Popis památky	3
2.1	Současný stav.....	5
4	Restaurátorský záměr.....	6
2.2	Koncepce restaurátorského zásahu.....	6
2.3	Postup restaurátorských prací	6
3	Doporučené materiály	9
4	Obrazová část	10

2 Data památky

1.1 Údaje o památce:

Název díla:	Sousoší Nejsvětější Trojice
Autor:	neznámý
Datace:	1830
Historické období:	pozdní baroko
Materiál:	kamenicky a sochařsky opracovaný pískovec se zbytky barevného a zlaceného povrchového pojednání
Technika:	sochařská kamenická práce
Rozměry:	výška: cca 4,5 m
Předchozí zaznamenané restaurátorské zásahy:	v roce 2016 provedeno restaurování balustrády

1.2 Lokalizace památky

Historická země:	Čechy
Kraj:	Královehradecký kraj
Okres:	Náchod
Obec:	Police nad Metují - Pěkov
Katastrální území:	Pěkov
Umístění:	v Pěkově na vyvýšené mezi na rozcestí silnic do Broumova a Teplic nad Metují
Číslo parcely:	1072/4
Přihlášeno do evidence:	kulturní památka od 30. 3. 1995
Katalogové číslo:	1000120979

1.3 Údaje o restaurátorské akci

Majitel, investor:	město Police nad Metují
Návrh na restaurování vypracován dne:	27. 1. 2017
Termín započetí a ukončení akce:	není určen - rok 2017
Restaurátoři:	MgA. Lucie Truněčková

2 Úvod

Předmětem restaurátorského záměru je sousoší Nejsvětější Trojice osazené na bohatě sochařsky zdobené architektuře. Původně byla památka doplněna sochami andělů stojících na profilované římse a po stranách na vlastních soklech ještě sochami světců. Restaurátorský záměr zahrnuje restaurátorské postupy a návrh rekonstrukce chybějících soch a kovových atributů, tak aby byla památka kompletně rehabilitována v celém rozsahu.

3 Kulturně historický průzkum

3.1 Popis památky

Památka se nachází na vyvýšené travnaté mezi se stromy v Pěkově. Jde o křižovatku cest vedoucích do Teplice nad Metují a Broumova. Plánovaný restaurátorský zásah naváže na celkové zrestaurování a přeosazení průběžné balustrády obíhající památku na nový základ, jež byl provedený v loňském roce (2016).

Architektura vrcholící sousoším Nejsvětější Trojice a boční sokly se sochami světců jsou rámovány průběžnou balustrádou. V současné době je prostor uvnitř balustrády vysypán křemennými valouny. Památka je čelem orientována k jihu tedy přímo do křižovatky. Památka byla vytvořena ze světlého šedého středně až hrubě zrnitého pískovce. Struktura i barevnost kamene je jednolitá.

Na památce se nacházejí fragmenty barevného povrchového pojednání a zlacení. Tyto barevné fragmenty zůstaly převážně v hloubkách sochařského reliéfu.

Ústřední část památky, stojí na základně složené ze dvou stejných obdélných kusů (2x š:100cm, h: 75cm). Na ty nasedá podstavec obdélného tvaru (v:70cm, š:120cm, h: 57cm). Pouze střední část čelní strany předstupuje a je vypouklá (konkávní). Plocha je opatřena plasticky (reliéfně) provedeným zrcadlem s negativně sekaným nápisem:

Ó královno milá
že nebylo slýcháno,
abys koho opustila,
když k tobě jest voláno:
Oroduj za nás!

Na podstavec nasedá tělo (v: 118cm, š:117cm, h: 50cm) složené ze tří kamenických prvků. Ze střední části, jež má přední konkávně vyklenutou plochou a dvou po stranách

k tělu přisazených na výšku protáhlých volut. Na středu přední plochy se nachází nika s reliéfně ztvárněnou plastikou Panny Marie. Plocha je dále pod nikou doplněna mariánským monogramem, zatím co nad nikou se nachází feston.

Zadní plocha těla nese dva po sobě v čase následující nápisy:

Nákladem manželů

Jana a Anny Tér

z Pěkova 1830

pod tím ještě pozdější nápis:

Obnoveno od manželů

Františka a Marie Tér

roku 1885.

Oba nápisy rámuje negativně sekané jednoduché zrcadlo. Na zadní straně jsou spáry opatřeny třemi kovovými kramlemi.

Tělo památky kryje bohatě profilovaná vysoká římsa (v: 24cm, š: 133cm, h: 70cm). Z přední strany římsa kopíruje/opisuje konkávní křivku. Na římsce byly původně osazeny sochy andělů s kartušemi (v: 73cm). Dalším dílem pod vrcholovým sousoším Nejsvětější Trojice je obdélný nástavec (v: 73cm, š: 60cm, h: 50cm) s plasticky zdobenou horní hranou. Přední konkávní plocha byla opatřena reliéfem ukřižovaného Krista a čtyřmi geometricky rozmístěnými cheruby (hlavičky andělů s křídly) v rozích. V tomto kamenném dílu je kotvena kovaná konzole, která v minulosti pravděpodobně nesla lucernu.

Sousoší nejsvětější Trojice (v: 120cm, š: 85cm) je ztvárněno klasicky s postavami Boha Otce a Syna sedících na zeměkouli v oblacích. Mezi nimi se před křížem vznáší holubice, co by Duch Svatý. Součástí byly kovové atributy a to svatozáře a žezlo. Otec (pohledově pravá strana) je oděn v hábitu kryjící celé tělo. V pravé ruce držel žezlo. Jeho svatozář má obvykle trojúhelníkový tvar. Syn Ježíš je oděn pouze v bederní roušku. Levou rukou přidržuje kamenný kříž, který tvoří osu sousoší. Jeho svatozář je obvykle kruhového tvaru.

Na sousoší, jehož hmotu převážně tvoří oblaka, nasedá na osu další kamenný kříž (v: 42cm).

Po stranách je architektura doplněna sokly. Boční sokly jsou shodné. Na ubíhající patku je na výšku osazeno tělo v podobě jednoduchého kvádrů s profilovanou římsou.

Na pohledově pravé straně se nacházela socha sv. Jana Křtitele. Na protějším soklu byla socha sv. Antonína Paduánského. Což dokládají fotografie přiložené v Obrazové části. Sochy byly výrazně podživotní . jejich výška mohla být okolo 100 – 120 cm.

2.1 Současný stav

V současné době je památka částečně restaurována. V loňském roce došlo k rozebrání balustrády, která památku dokola obestupuje, a jejímu přeosazení na nový betonový základ. Poškození balustrády byla plasticky doplněna stejně tak i provedeno nové spárování a povrch barevně sjednocen.

Hlavní architektura s bočními sokly byla nejvíce poškozena zloději. Největší ztrátou bylo zcizení dvou soch ze čtyř, které zdobily římsu a dva boční sokly. Během krádeže při neodborném (násilném) snímání soch byla socha pohledově pravého anděla z římsy poškozena odlomením hlavy a pravého křídla. Podobné poškození nese i pohledově pravá socha světce – Jana Křtitele. Ta ještě kromě odlomené hlavy byla zlomena v již lepené partii nohou pod koleny. Torzo nohou se soklem se stále nachází na původním místě na podstavci. Torzo světce a poškozený anděl byla bezprostředně po pokusu o odcizení uskladněna původním majitelem p. Térem v jeho stodole. Pan Tér pochází z rodiny donátorů památky a má k ní osobní vztah. Druhá polovina sochařské výzdoby byla nenávratně ztracena. Jediné co zůstalo, jsou dobové fotografie, kde je památka zachycena kompletní. Tyto fotografie se stanou důležitým, zásadním zdrojem k čerpání původní podoby pro jejich rekonstrukci.

Středová část památky byla v loňském roce omyta pouze tlakovou vodou od povrchových nečistot a biologického napadení. I přes omytí se na povrchu památky nacházejí zbytky řas, mechů a lišejníků.

Po předcházejícím spláchnutí památky tlakovou vodou se na ní nachází jen minimum povrchových nečistot a nižších rostlin. Tato problematická místa jsou především v hloubkách plastického reliéfu. Kamenný materiál nevykazuje degradaci ani větší mechanická poškození. Jen lokálně došlo k odpadnutí svrchní vrstvy kamenného materiálu (plastické rámování nápisu na soklu z pření strany). V kameni se vyskytují přirození lasy a trhliny, což je patrné na detailu pohledově levé strany oblak a horní ploše pohledově levé části soklu architektury. Na památce se jinak nenacházejí další plastické doplňky pouze spárování.

Největší devastaci kamenného materiálu má za příčinu ponechání kovových čepů původně kotvící sochařskou výzdobu. Kolem odkrytých kovových čepů zatéká a ty z tohoto důvodu korodují a zvětšují svůj průměr. Tím, že je jejich část zasazena na maltu do kamene, dochází k paprscitému trhaní okolního kamenného materiálu. Trhliny vycházejí

vždy ze středu od kovového prvku a směřují ke kraji kamenné plochy. Zatím nedošlo k celkovému roztržení žádného z kamenných dílů, ale stav je kritický a vyžaduje brzkého restaurátorského zákroku.

Na zadní straně jsou jednotlivé díly spojeny dvěma kovovými kramlemi. Na přední straně je památka kotvena kramlí v kontaktu soklu a kamenné základny. Kramle jsou na povrchu zkorodované.

Na památce se nachází kovářsky opracovaná konzole, která je kotvená v dolní části podstavce pod sousoším Nejsvětější Trojice. Konzole pravděpodobně nesla lucernu, jež se do dnešní doby nedochovala. Povrch konzole vykazuje povrchovou korozi.

4 Restaurátorský záměr

2.2 Koncepce restaurátorského zásahu

Stav památky byl nejvíce poznamenán zloději, protože došlo k nenávratné ztrátě dvou originálních plastik zatím, co zbylé dvě byly rozbity.

Cílem restaurátorského zásahu by mělo být očištění a plastické doplnění poškozených částí kamenné architektury a sousoší. Následně by mělo dojít k vyspárování památky a lokální barevné retuši. Zásadní součástí restaurátorského zásahu by měla být rekonstrukce chybějících soch podle dobových fotografií. Stejně tak by měly být obnoveny kovové atributy sousoší, popřípadě i lampa a ošetřeny kovové prvky.

Restaurátorský zásah by měl vést k celkové rehabilitaci památky a zakonzervování současného stavu kamenného materiálu.

2.3 Postup restaurátorských prací

Po důkladném provedení fotodokumentace aktuálního stavu a provedení restaurátorského průzkumu by mělo být přistoupeno k vlastnímu restaurování.

Povrch památky by měl být ošetřen biocidem. Zbytky barevné povrchové úpravy by měly být zkontrolovány, a pokud budou uvolněné, mělo by dojít k jejich zajištění podlepením.

Po uplynutí dostatečné doby pro působení biocidního prostředku by měl být povrch omyt tlakovou vodou. Plochy s výrazně černým povrchem by měly být dočištěny, tak aby byla obnovena jejich prodyšnost.

Dožilé spárování bude mechanicky odstraněno a nahrazeno novým. Bude provedeno maltou maximálně do hloubky spáry. Spárování by mělo být proškrábnuto

nepatrně pod hranu kamenných bloků. Tímto způsobem bude zachován dojem celistvosti a zároveň i materiálová odlišnost.

Rozlámaná torza soch by měla být převezena do ateliéru, kde dojde k jejich restaurování. Plastika anděla by měla být nejprve šetrně očištěna. Poté by měla být přilepena hlava a křídlo za pomoci nerezového čepu. Pro slepení bych doporučila epoxidovou pryskyřici aplikovanou lokálně, aby zůstala možnost prostoupení vlhkosti. Stejným způsobem by mělo být postupováno se sochou Jana Křtitele. Po sejmutí odlomených nohou ze soklu by styčná plocha měla být zbavena cementových zbytků po předchozím lepení.

Trhliny, které se vyskytují v kamenném materiálu jsou za prvé přirozené lasy a za druhé poškození vzniklá korozivním procesem kovových čepů. Kovové čepy, které se stále nacházejí zasazené do kamenného materiálu, by měly být vyjmuty. Trhliny, jež vycházejí od těchto kovových čepů, by měly být zaceleny injektáží stejně tak jako ty přirozeně vzniklé.

Plastická retuš by měla být na památce provedena, tak aby došlo k doplnění jednotlivých kamenných bloků a plastických detailů a byl zachován spárořez. Jejich povrchová úprava by měla navázat na charakter smytého okolního kamenného materiálu. Plastickou retuš doporučuji provést minerálním tmelem probarveným ve hmotě s obdobnou barevností a strukturou s kamenným materiálem. Plastická retuš se zaměří na poškozená místa po slepení jednotlivých kusů soch. Podobně by měly být přetmeleny i viditelné injektované trhliny.

Součástí restaurátorského zásahu by měla být úprava terénu. Plocha uvnitř balustrády, která byla prozatím vysypána kačirkem, by měla být opatřena kamennou dlažbou. Ještě před uložením kamenné dlažby odpovídajícího formátu by mělo být připraveno podloží tak aby dešťová, povrchová voda, měla možnost se rychle vsáknout do podloží. Vzhledem k tomu, že se památka nachází na hraně meze, mělo by postačit zhotovení 15cm hlubokého kufru z hrubého kamení, na povrchu zataženého jemnějším štěrkem. Celková hloubka výkopu bude 25cm, z toho 15cm hrubý kamenný kufr a jemný štěrk, navrchu 8-10cm silná dlažba s jemným podsypem. Protože je vnitřní prostor mezi podstavcem a balustrádou nepravidelný, je třeba dlaždice vyrobit podle šablon přímo na místo s logickým spárořezem. Dlaždice navrhuji zhotovit velkoformátové z božanovského pískovce. Vrchní pochozí plochu a hrany ručně přesekat kamenickými nástroji tak, aby bylo napodobeno původní ruční opracování a na žádné z pohledových částí nebylo vidět strojní opracování. Dlažbu pak položit na sucho do štěrkového lože a vyspárovat pískem.

V bezprostředním okolí balustrády z vnější strany doporučuji mírně snížit trén a položit geotextílii se svrchní vrstvou kačírku. Tento postup zamezí vrůstání travin a tím usnadní údržbu zeleně okolo památky.

Pro osazení restaurovaných soch i kamenných repliky by měly být použity nerezové čepy a malta. Tímto se do budoucna předejde poškození kamenného materiálu roztržením.

Repliky soch by měly být vytvořeny, jednak podle dobových fotografií originálů a zároveň by měly vycházet z tvarosloví dochovaných plastik. Nejprve by měly být chybějící sochy vytvořeny z plastického materiálu – hlíny a poté odlity do sádry. Sádrové modely by poté sloužily jako předloha 1:1 a za pomoci tečkovacího strojku byly přeneseny do kamenného materiálu. Pro realizaci bude vybrán pískovec s obdobnou barevností a strukturou jako je původní materiál. Charakter a způsob vysekání nových replik by měl vycházet z originálu za použití shodných nástrojů. Způsob kamenického opracování by se měl přiblížit povrchové degradaci kamenného materiálu dochovaných soch. Anděle byly téměř stejní pouze zrcadlově otočení, tak že v tomto případě bude z čeho odvodit tvary a celkovou hmotu plastiky. U sochy sv. Antonína Paduánského jsou k dispozici pouze fotografie pořízené z přední strany. Práce na rekonstrukci soch by měly být průběžně konzultovány se zástupcem NPÚ a majitele.

Kovové atributy jako jsou svatozáře a žezlo Boha Otce, by měly být obnoveny podle fotografií nebo pokud nebudou doklady původních prvků nalezeny, tak bude nutné vycházet z obdobných kovových prvků v okolí. Svatozáře a žezlo budou povrchově upraveny vrstvou zlata.

Kovová konzole by měla být vyjmuta a zbavena rzi. Poté by měla být ošetřena antikoročním nátěrem a poté kovářskou černí. Na závěr by měla být osazena na původní místo.

Nové plastické doplňky budou lokálně barevně sjednoceny s okolním kamenným materiálem do té míry, aby památka vypadala celistvě. Kamenné repliky by měly být „zestařeny“ patinou, aby zapadly do celku památky. Nápis bych doporučovala provést (vytáhnout) částečně průhlednou vrstvou červenohnědé hlinky.

Vizuální průzkum památky potvrzuje poměrně značný rozsah zdobení zlatem. Fragmenty zlacení, které se nacházejí pouze na určitých místech a v minulosti měly souvislost s barevným řešením povrchové úpravy, bych doporučila konzervovat. Rekonstrukce zlacení v plném rozsahu by působila na památce „rozdrobeně“ a upozadila by plastičnost a tvarosloví sochařské a kamenické práce. Kdyby bylo přistoupeno k obnově, vznikla by, podle mého soudu, změť zlacených plošek a památka by ztratila výraz.

Závěrečná konzervace zahrne preventivní nástřik biocidem a hydrofobním prostředkem především na vodorovných a členitých partiích.

3 Doporučené materiály

Lokální prekonsolidace:

Imesta- Ifest OH 50%, 75%, 100%

Čištění:

Mechstop – Imesta, destilovaná voda, Čpavková voda, Peroxid vodíku, Jar, průmyslové čisticí prostředky pro na měkčení a ztenčení krust (aplikované po zkoušce na méně exponovaném místě a konzultaci se zástupcem NPÚ)

Konsolidace a injektáže:

Akrylátová pryskyřice Paraloid B72, aceton, ChS Epoxy 1200 lepící a CHS-Epoxy 521 zalévací, injektážní nízkomolekulární epoxidová pryskyřice Spolchemie, Imesta- Ifest OH 50%, 75%, 100% (odpovídající koncentrace k míře narušení kamene a jejich kombinace), injektážní systém pro výplň dutin a trhlin od firmy Remmers

Plastická retuš:

křemičité písky vhodné frakce, bílý cement, vápenná příměs, styrenakrylátová disperze 2804 Imesta - Bepif, světlo stálé pigmenty Bayerrox a Imesta, čepy z nekorodujícího materiálu, malta na osazení soch

Barevná retuš:

Pigmenty Bayerrox a Imesta, 3% akrylátové disperze

Konzervace:

Imesta IW 290, Mech – Stop Imesta

Rekonstrukce a realizace soch v kameni:

Plastický materiál – hlína, sádra, pískovec, sochařské nářadí

Rekonstrukce kovových atributů:

Kovářsky opracovaný kov - měď, plátkové zlato, podkladové vrstvy a Mixtion,

Ošetření kovové konzole a kramlí:

tanin, Veropal, antikoroční nátěr - kovářská čern, Ferokon - Aqua

4 Obrazová část

Sousoší Nejsvětější Trojice v současné době bez kovového atributu žezla a svatozáří

Socha anděla s odlomenou hlavou a pravým křídlem.

Socha sv. Jana Křtitele rozlomená na tři kusy: hlava, trup, lýtka s podstavcem stále na původním místě osazení

Zbytky barevných vrstev na noze a drapérii sochy anděla

Kovová konzole a kovové čepy zasazené v římse památky určené pro ukotvení soch

andělů.

Kovové zkorodované čepy zasazené do římsy pro osazení soch andělů. Spodní snímek

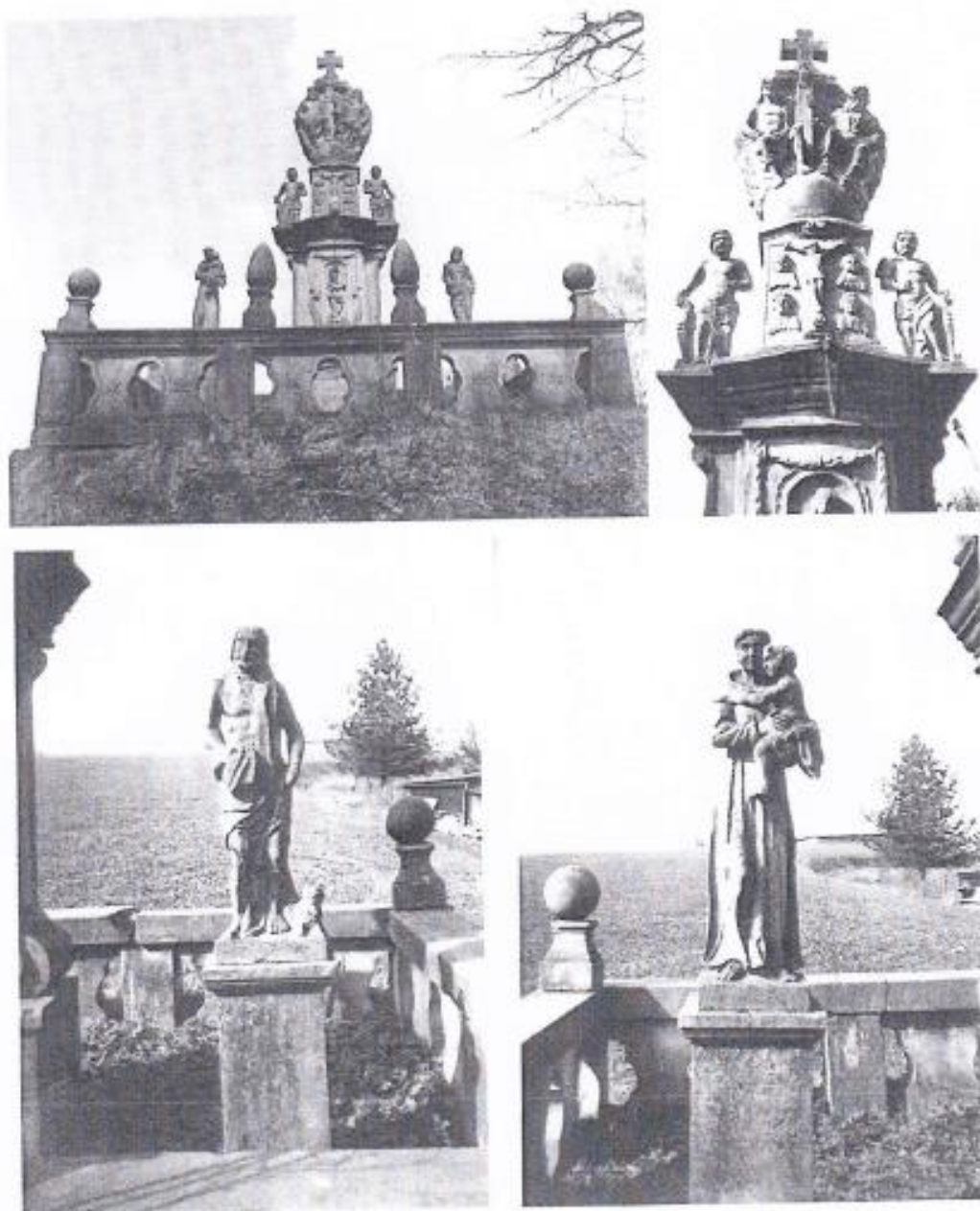
zachycuje trhliny způsobené pnutím kovového čepu.

Poškození vzniklá přirozenou vadou kamenného materiálu – trhlinami (pohledově levá část horní plochy soklu architektury a trhlina nacházející se na pohledově levé části oblak sousoší)

Sousoší Nejsvětější Trojice Pěkov

Původní stav před r. 1990

Archiv NPÚ Josefov

Fotodokumentace zachycující kompletní sochařskou výzdobu památky (archiv NPÚ Josefov)

Fotografie z archivu rodiny původních majitelů Térových

